

Христина **Береговська**

ORCID 0000-0001-8477-9522

кандидат мистецтвознавства, докторант
Львівської національної академії мистецтв

Творчість Василя Курилика: архетипи та символи

Анотація. У статті проаналізовано проблему архетипів і символів у творчості канадського художника з українським корінням Василя Курилика. Звернено увагу на архетип Матері, Першоємігранта та архетип самотності – пошук «власного Я» у художньо-образній і змістовій системах мистецтва канадського художника. Здебільшого архетипи розглядаємо на прикладі важливих живописних серій художника «Останні дні», «Перший емігрант» і «Велика самотність». Практично вся спадщина В. Курилика закомпонована в тематичні серії, які воєдино складають концептуальний зміст і глибокий посил його мистецтва. Також в статті виведено низку передумов становлення творчості митця, відтак простежено низку причини виникнення цих архетипів, які постали на його полотнах як образи поза простором і часом. Кожен з архетипів В. Курилика приховує багато змістів, які нашаровуються, перегукуються один з одним.

Ключові слова: архетипи, символи, творчість Василя Курилика, художньо-образна система.

Велику увагу у творчості В. Курилик приділяє темі матері. Архетип Матері художник втілює у серії «Мама» (1966-1967), яку створив на замовлення Союзу українських жінок Канади. У серії з 14 картин зобразив сцени традиційних обов'язків української жінки-емігрантки, зокрема, акцентує на сценах виховання дітей та на українських традиціях. Також цей архетип простежується у серіях творів «Північне Різдво» (1975), «Українські жінки-першоємігрантки» (1975), «Перша-третя хата» (1975, 1977). Тут автор канонізує жінку з низів, дружину й матір емігрантів,

яка стала фундаментом нового життя українців у далеких канадських преріях.

Архетип першоемігранта В. Курилик відобразив у літописних серіях «Українські піонери» (1971-1976), «Поляки в Канаді» (1977), «Євреї в Канаді» (1975), «Люди Арктики» (1975), закодувавши ментальність кожного народу як універсальний феномен нації. Тут автор демонструє невідворотність історичних обставин і шляхи адаптації в канадських преріях емігрантів різних національностей.

Кожен архетип В. Курилика приховує в собі багато сенсів, які нашаровуються, перегукуються один з одним. Якщо уявити архетип у вигляді осердя, до якого наближаються за значенням усі його конкретні вияви, то стане зрозуміло, що тут одночасно співіснують багато видів зв'язків і між осердям і його компонентами, і між компонентами окремо. Про це говорять його сюжети із зображенням багатофігурних композицій, між якими зав'язані різні контексти, людські долі й загублені душі.

Сам митець поняття архетипу уявляв як посудину, яка може наповнюватися різноманітними змістами, які більш тісно чи віддалено взаємодіють між собою на суцільній канві мистецького твору.

Загалом, архетип як такий містить у собі систему багатозначних символів, які розкривають змістову загадковість речей і не виражаються остаточно й цілком у кожному конкретному образі. Відтак, для розуміння набору символів треба залучати діалогічний спосіб пізнання, оскільки символ існує і впливає на свідомість людини незалежно від самої людини та зберігається у свідомості людини через несвідомий вплив архетипу. Свідомість людини є вторинною щодо колективних несвідомих уявлень. Крім того, архетипи взаємопов'язані між собою, зумовлюючи існування своєїрідної комплементарної пари. Наприклад, архетип Матері може існувати автономно й водночас пов'язаний з Архетипом Дитини, архетип самотності пов'язаний з архетипом колективного [3, с. 366–386].

Звертаючись до проблеми архетипів як універсальї культури, необхідно підкреслити їхнє «перетікання» від психічної структури до культурного феномена. А художня творчість стає засобом трансформації психічних феноменів у культурні [2, с. 15].

Кожен твір В. Курилика, у якому втілені архетипи-символи, створений у різних режимах авторського художнього мислення, під різними впливами: лікування, навернення до католицизму, знайомство з мистецтвом Джотто, Брейгеля, Ван Гога, подорожі до України.

Символи у творчості В. Курилика, як і загалом у мистецтві, – це певні художні образи, предмети, дії, які втілюють конкретну ідею. Виникнення цих образів не випадкове, воно пов'язане із зовнішніми обставинами мистця і містить глибокий сенс. Його символи, які породжують складні асоціації звертаються не тільки до розуму, а переважно до почуттів особистості.

Наявність символів у творах В. Курилика не випадкова. Фактично в кожен твір автор «вмонтовує» певний елемент-символ, певний інформаційний носій – релігійний чи етнічно-національний. Найчастішим сакральним елементом-символом був терновий вінок і Розп'яття, які автор «приховував» у повсякденних сюжетах, наприклад, у творах «Біржа» (1971), «Пікнік» (1966), «Манітоба Паті» (1964). Ці елементи зустрічаються у творах В. Курилика після 1957 р., після пережитих 14-ти електрошоків у психіатричних лікарнях і пізнішого навернення до Бога

Також у роботах В. Курилика присутня українська символіка: портрети українських класиків (Шевченко, Франко, Леся), вишивка, українські традиційні свята, різьблені тарілки із зображеннями Довбуша чи Кармелюка, козаки. Символи в нього були заховані в непомітних деталях, яким надавав сакрального сенсу. Свої твори автор називав «територіями мистецтва», місцем, де особливо активуються його переживання і захоплення, де самі символи говорять набагато більше, ніж будь-які їхні тлумачення.

Твори В. Курилика – це не просто буквальне відображення дійсності, це своєрідний меседж з багатозначним змістом, перенасичений символами й метафорами, де перетинаються профанний і сакральний світи.

Якщо говорити про архетипи (Матері, Першоємігранта чи Самотності) або ж про символи у творчості В. Курилика як універсальні феномени, то маємо на увазі нескінченний процес смислотворення, а також передавання образів і транслявання змістів – певних переживань чи подій, які відбувалися у його житті чи соціокультурному середовищі середини ХХ ст.

1. Кримський С. Б. Архетипи української культури. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2008. С. 301–318.
2. Руткевич А. М. Жизнь и воззрения Юнга. Юнг К. Г. Архетип и символ. Москва : Ренессанс, 1991. С. 15.
3. Ярошевский М. Г. Фрейдизм. История психологи : 3-е изд., дораб. Москва : Мысль, 1985. С. 366–386.
4. Paz, Octavio. «The Labirynth of Solitude». N.Y. : Glove Press, 1961. 195 p.
5. Someone with me / The autobiography of William Kurelek. Toronto : Cornell University, 1973. 523 p.

References:

1. Krymskyi S. B. (2008) Archetypy Ukrainkoï kultury [Archetypes of Ukrainian culture]. In *Pid Sygnaturou Sofii*. – Kyiv : Vyd. dim «Kyevo-Mohylanska akademïa». 301–318. (in Ukrainian)
2. Rutkevych A. M. (1991) Zhyzn I vozzrenïa Unga [Young's life and views: the foreword] In *Ung K. G. Arhetyp I symvol*. M. : Renesans., 304. (In Russian)
3. Jaroshevskyy M. (1985) Freidyzm. [Freydizm] In *Istoria psyhologii*. Moscow : Mysl. S. 366–386. (in Russian)
4. Paz, Octavio (1961) «The Labirynth of Solitude». New York. : Glove Press. 195 p. (in English)
5. Someone with me / The autobiography of William Kurelek. (1973) Toronto. 523 p. (in English)

ANNOTATION

Kh.Beregovska The artworks of Vasyl Kurelek: archetypes and symbols.

Aim: The aim of this paper is to highlight one of the fundamental themes of the works of Canadian artist William Kurelek – archetypes. We know that he was very interested in the subjects of philosophy and psychology, and often wrote about them. He attempted to answer his own questions about life, loneliness, society, ego, and divinity using a theoretical/practical approach.

Of the myriad of archetypes that we find in his work - the Mother, the Family, Loneliness, the Newcomer, we will focus on Loneliness. We will use the scientific method of analysis and synthesis to create a scholarly work about this topic.

William Kurelek was a Canadian painter of Ukrainian descent. He was born on the northern Canadian prairies, in the province of Alberta, in 1927. He worked in various locales in Canada, Mexico, and Great Britain. In his 50 years, he created almost ten thousand paintings.

In his work, Kurelek dealt with scores of socio-psychological topics; he posed and attempted to answer questions about thematic, conceptual, and stylistic problems which are faced by painters, combining them in one ideological platform.

The artist, highly introverted, managed to combine in his work the varied choice of subject matter and stylistic naivete of Bregel with the hidden meanings of abstract painters.

Results: Canadian artist William Kurelek utilised a wide arsenal of artistic archetypes in his work, and personified them in his pseudo-historical series «Ukrainians in Canada», «Poles in Canada», «Jews in Canada», and «People of the Arctic», «encoding» into each ethnic group the universal concept of nationhood.

Novelty: For the first time, the works of William Kuryelek will be examined through the lens of archetypes. Not only for the roles that they played in his choice of themes, but also for the universal phenomena that they represent – that is to say the never ending process of self-exploration, as well as his translation and transmission of his personal experiences and in particular, and mid-20th century Canadian society in general.

Key words: archetype, symbols, art works, art-visual, Vasyl Kurylyk / William Kurelek.

АННОТАЦИЯ

Кристина Береговская. Творчество Василя Курылыка: архетипы и символы. В статье проанализирована проблема архетипов и символов в творчестве канадского художника с украинскими корнями Василя Курылыка. Обращено внимание на архетип Матери, Первоэмигранта и архетип одиночества – поиск «собственного Я» в художественно-образной и смысловой системах искусства канадского художника. В основном архетипы рассматриваем на примере важных живописных серий художника, «Последние дни», «Первый эмигрант» и «Большое одиночество». Следует отметить, что практически все наследство Василя Курылыка зафиксировано в тематические серии, которые воедино составляют концептуальное содержание и глубокий посыл его искусства. Также в статье выведено ряд предпосылок становления творчества художника, поэтому прослеживаются причины возникновения этих архетипов, которые восстали на его полотнах как ряд образов вне пространства и времени.

Каждый из архетипов В. Курылыка скрывает в себе много смыслов, которые наслаиваются, перекликаются друг с другом.

Ключевые слова: архетип, символы, творчество Василя Курылыка, художественно-образная система.